

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Ёзек тема — жол къурулушну бардырылыуу, миллет проектни кёрюмдюлерине жетиу, улоу ызлада къоркъуусузлукъну жалчытыу

Россейни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Хуснуллин** видеоконференция халда Россей Федерацияда Регион айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны кенгешин бардырылган. Аны ишине Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокков** да къатышханды.

Жол къурулушну бардырылыуу, «Къоркъуусуз эм качествену автомобиль жолла» миллет проектни кёрюмдюлерине жетиу сюзюлгенди. Андан сора да, Россей Федерацияда жолда жорюгенде къоркъуусузлукъну жалчытыу бла байламлы соруулагъа да къаралганды.

Къабарты-Малкъар бюгонлюкде «БКАД» миллет проект ыз жаны бла алчы регионланы санындады.

Быйылны 10 айыны эсеплерине кёре, пландагы 103 объектеден 91-инде ишле ахырына жетгенди. Пландагы 123 километрден артыкъ регион эм жер-жерли даражалы жолланы 85 километр чаклы бири норматив излемлеге жетдирилип тапандырылгандыла. 39,3 километр узунлукъда 12 объекте ишле бардырыладыла, аладан беиисини баш къатларында асфаль-бетон жайылганды, тапандырыу жумушла тамамланадыла. 2020 жылны ахырына 7 объекти хайырлануыгъа берирге план салыннганды.

Россей Федерацияны «Эл тийрелени комплекс халлы айнытыу» къырал программасыны чеклеринде быйыл республиканы төрт элинде (Атажукино,

Плановское, Аушигер, Кёнделен) битеулю узунлукълары 2 километрден артыкъ 6 объекти жангыртылыулары бошалганды.

Къабарты-Малкъарны автомобиль жолларында жорююноу къоркъуусузлугъун жалчытыр ючюн 2020 жылны ахырына дери тышында жарыкълыкъ берген ызланы 40 километр чаклы бирин тапандырыр, 6 километр

барьер бегитиулене эм ПДД бузукълукъланы фотовидеофиксация этген 18 комплексни орнатыр, миллет стандартлагъа кёре 138 жаяу ётюу жерлени светофорланы Т-7 тюрлюери бла игилендирир умут барды.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

БОЛУМ

Мектеплени ишлерине бюгонню кюннге кёре тюрлениуле кийирилгенди

Къабарты-Малкъар Республиканы билим беруу организациаларында 16 ноябрьден окъутуу иш башланады. Республикада эпидемиология болум бла байламлы КЪМР-ни Оператив штабы школланы бла вузланы ишлерине тюрлениуле кийиргенди.

1-4-чю классланы, выпускной 9-чу эм 11-чи классланы окъуучулары очно окъурукъдула, санитар-эпидемиология излемлени сакълап эм билим беруу махкемеле-

де кюн сайын эпидемиология болумгъа къарап, 5-8-чи эм 10-чу классланы окъуучуларына окъутуу 30 ноябрьге дери дистанцион халда къураллыкъды. Андан сора да, регионну бийик билим берген организациаларына студентлени очно келиулерин эм ишчилени уруну жерлеринден ишлеулерин азайтыргъа, электрон окъутуу эм дистанцион билим беруу технологияланы хайырлануыгъа борч салыннганды.

ИГИЛЕНДИРИУ

Тозурагъан журтладан кёчюрююну терк тамамларгъа хазырдыла

«Единая Россия» партияны бу кюнледе къуралган селектор кенгешинде РФ-ни къурулуш эм жашау журт-коммунал мюлк министрине орунбасары Максим Егоров Россейни тогъуз регионунда тозурагъан юйледен кёчюрююну терк халда бардырыгъа хазыр болгъанларын билдиргенди.

«Программа заманында жашаугъа кийириледи, алай аны андан да терклендирирге боллукъ сунабыз. Биз программагъа ахчаны 2022 жылдан кёчюргенбиз – ол 50 миллиард сомду. Бусагъатда РФ-ни тогъуз регионун быйылдан башлап кё-

чюрююну терк халда бардырыгъа хазырдыла», - дегенди Максим Егоров. Алай регионланы санына Къабарты-Малкъар, Къарачай-Черкес, Сахалин, Саратов, Липецк областла киргенлерин да белгилегенди ол.

«Бёлунген 50 миллиард сом къошакъ эм терк халда 2022 жылда 1 июньга 1 миллион 160 минг квадрат метр жашау журтланы кёчюрююна онг бередиди. Алай бла ол жерледе жашагъан инсанла тапандыргъан журтлагъа бир-эки жылгъа алгъаракъ кёчерге боллукъдула», - деп чертгенди министрине орунбасары.

Оператив штаб

Сезиз мингден артыкъ саусуз аягъы юслерине болгъандыла

КЪМР-де коронавирус аурууну профилактикасы эм аны жайылыуна къажу оператив штабдан белгили этгенлерича, бюгонлюкде вирус 1190 адамда ачыкъланганды. Ол санда тюнене ол 84 инсаннга жукъганды.

Болсада андан сау болгъанланы саны да сезиз мингден озганды: тийишли багъудан сора 8056 пациент аягъы юсюне болгъандыла. Ол санда тюнене аны 56 адам хорлагъанлары белгили этилгенди. Бюгонлюкде медицина болушлукъ 2961 пациентге бериледи. Алай жарсыулу тарихле да бардыла. Пандемияны аллындан бери вирус 173 инсанбызны жашауун юзгенди. Тюнене, аны ауурлугъун кётюралмай, Тырнауздан 65-жыллыкъ тиширбу бла Чегемден 56-жыллыкъ эр киши ёлгенди.

Коронавирус КЪМР-де жайылып башлагъандан бери 260,4 мингден аслам тест бардырылганды (бир кюннге 2272 тинтиу). Госпитальда 1524 пациент бардыла, аланы араларында тест коронавирус ауруу жукъгъанын ачыкъламагъанла да. Реанимация бёлюмде 89 саусуз турадыла.

Оператив штабдан белгили этгенлерича, вирус бютонда 65 жылдан таматалагъа, ауруулары юслеринден кетмегенлеге къоркъуулду. «Аны себепли профилактика мадарла бютонда магъаналыдыла. Адамла кёп жыйылган жерледе, транспортда медицина маскала жорютюрге, бир бирден бек аздан метр кенгликде турургъа, къолланы сапын бла терк-терк жууаргъа тийишлиди. Онг болгъанына кёре, адам бла да саламлашмазгъа, къуачакълашмазгъа юрешигиз», - деп эсгертенди Оператив штабдан.

Бюгонлюкде республикада COVID-19 жукъгъанланы 9 госпитальда багъадыла. Алагъа 1,8 мингден аслам жер къуралганды. Россейде бир кюннге вирус жукъгъанланы санына кёре энтта бир «рекорд» тохташдырылганды - 21,9 минг. Алай бла къыралны битеу субъектинде COVID-19 вирус жагъылгъанланы саны 1,8 миллиондан аслам болгъанды. Пандемияны аллындан бери миллион адам сау болгъандыла (1,4 миллион). Вирусну кётюралмай, 32,4 минг адам ауушханды. Ол санда тюнене 411 пациент. Битеу да бирге къыралда бу кезиуде 67,3 миллион тест бардырылганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Айнытыу

Эл мюлкде урунганлагъа – кезиулю болушлукъ

Къабарты-Малкъарны Эл мюлк министрествосундан агропромышленность комплексде къармашанлагъа себепликге талай субсидия бериллигин билдиреди. Алай бла, малчылыкны бир-бир бёлюмлеринде къармашанланы онгдуруу умут этиледи. Ол санда сют чыгаруу бла юрешгенлеге быйыл төртюнчю кварталда этген къоранчларыны бир кесеги къайтарыллыкъды. Бу программаны хайырын кёрюрге суйгенле документлерин жарашдырып,

быйыл 1-4 декабрьде министрествогъа жиберирге керекдиле.

Энтта да бир субсидия эл мюлк жерлени мелиорациясы бла юрешгенлеге берилликди. Анга къатышыргъа суйгенле уа къагъатлары 13-20 ноябрьде берирге борчлудула. Документлени министрествогъа, МФЦ-гъа келтирирге неда почта бла жиберирге боллукъду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Жазылыу - 2021

Хар юйге да озгурлу къонакъча кирсин!

Хурметли жамауат! «Заман» газетге 2021 жылны биринчи жарымына жазылыу андан ары бардырылады.

Энди да сиз ана тилибизде чыккъан газетни алырсыз, окъурсыз, ол хар биригизни да эсли кенгешчигиз, керти хапарчыгыз, озгурлу сёз негеригиз болуп турур деп ийнабыз. Бу магъаналы жумушну болжалгъа салмагъыз!

Бизни индексбиз – П 5893

Документле

Урунуу энчи болумлары эм кшошак ауурлук тыюшгени ючюн жамауатха социал жумушла тапдыргъан стационар организацияладан, жангы коронавирус жукъгъан аруулары ачыкъланган инсанлагъа социал жумушла тапдыргъан Къабарты-Малкъарны жумушла тапдыргъан стационар организацияларындан тышында къуралгъан стационар отделенияладан эм жангы коронавирус жукъгъан аруугъа жагъылыргъа къоркъуулу къауумладан ишчилеге Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджетинде башха бюджетли аралы трансферт халлыча кёргозютюлген федерал бюджет ырысхыдан 2020 жылда кёллендириу тэлеулени бериуноу низамына тюрлениу кийириуноу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2020 жыл 2 ноябрь, Нальчик шахар, №242-ПП

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди:**

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2020 жылда 20 майда чыгарылгъан 111-ПП номерли бегими бла къабыл кёрюлген Урунуу энчи болумлары эм кшошак ауурлук тыюшгени ючюн жамауатха социал жумушла тапдыргъан стационар организацияладан, жангы коронавирус жукъгъан аруулары ачыкъланган инсанлагъа социал жумушла тапдыргъан Къабарты-Малкъарны жумушла тапдыргъан стационар организа-

Къабарты-Малкъар Республиканы
Правительствосуну Председатели

цияларындан тышында къуралгъан стационар отделенияладан эм жангы коронавирус жукъгъан аруугъа жагъылыргъа къоркъуулу къауумладан ишчилеге Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджетинде башха бюджетли аралы трансферт халлыча кёргозютюлген федерал бюджет ырысхыдан 2020 жылда кёллендириу тэлеулени бериуноу низамына тюрлениу кийириге, 2-чи пункту биринчи абзацда «15 сентябрь» деген сёзлени «15 ноябрь» деген сёзлеге алышындырып.

МУСУКЛАНЫ А.

Къабарты-Малкъар Республиканы кеслери суюноу къурагъан чыгъармачылык коллективлерине болушлукъгъа грантланы телерча жер-жерли бюджетлеге Къабарты-Малкъар Республиканы республикалы бюджетинден башха бюджетле аралы трансфертлени бериуноу низамына къабыл кёрюноу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2020 жыл 2 ноябрь, Нальчик шахар, №243-ПП

Россей Федерацияны Бюджет кодексини 139¹-чу статьясына тийишлиликде, Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2013 жылда 17 сентябрьде чыгарылгъан 256-ПП номерли бегими бла къабыл кёрюлген Къабарты-Малкъар Республиканы «Къабарты-Малкъарны маданияты» къырал программасындан жумушланы жашауда бардырыча, Къабарты-Малкъар Республиканы

Къабарты-Малкъар Республиканы
Правительствосуну Председатели

МУСУКЛАНЫ А.

Къабарты-Малкъар Республиканы «Къабарты-Малкъарны маданияты» къырал программасыны 6-чы номерли приложениясына тюрлениу кийириуноу юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну

БЕГИМИ

2020 жыл 2 ноябрь, Нальчик шахар, №244-ПП

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосу **бегим этеди:**

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2013 жылда 17 сентябрьде 256-ПП номерли бегими бла къабыл кёрюлген Къабарты-Малкъар Республиканы «Къабарты-Малкъарны маданияты» къырал программасыны 6-чы номерли приложениясына кшошак халда кёргозютюлген тюрлениуноу къабыл кёрюрге.

Къабарты-Малкъар Республиканы
Правительствосуну Председатели

МУСУКЛАНЫ А.

ПЕНСИЯ ФОНД

Эсепге юйден чыкъмай тошерча

Россейни Пенсия фонду тапдыргъан жумушланы иги кесегин Интернет бла юйден чыкъмагъанлай алырга боллукъду. Алай кёбюсюнде аны ючюн къырал эм муниципал жумушланы порталында эсепге тошерге керекди. Бу жумушну да эсе бла тошурурга жарарлыкды.

Аны ючюн профилигизде СНИЛС-ни бла паспортнуу кёрюмдөлери жазарыкъсыз. Система адалы тюзлюгон тинтирикди, халат жоъкъ эсе, стандарт халда сизни эсепге саллыкдыла. Анга шагъатлыкны уа төрт торлю этерге боллукъду:

- онлайн-банкни юсю бла (Сбербанк, Тинькофф эм Почта-банк), сиз

аны клиент эсегиз;

- почта бла (кодну сизге почта бла иерча заказ этип);

- къырал жумушланы жалчытуу орагъа паспортнуу эм СНИЛС-игиз бла кесигиз барып;

- электрон мухур бла (былайда квалификация этилген электрон мухуру неда универсал электрон картаны кёргозютюрге жарайды).

Эсепге тошгенигизде шагъатлыкны этидиргенден сора битеу электрон къырал жумушла бла хайырланлыксыз. Аны юсюнден бютюн толу информацияла <https://www.gosuslugi.ru/help/faq/c-1/2> сыска бла бериледи.

Закон

Къолайлыла налогну башхаладан кёбюрек телерикдиле

Келир жыл 1 январьдан башлап, файдала 5 миллион сомдан кёп болгъанла налогну да башхаладан аслам телерикдиле. Ол жаны бла закон бу кюнледе ючюнчо окъулууда къабыл кёрюлгенди. Алай бла адамны файдасы бир жылгъа 5 миллиондан кёп болса, НДФЛ 15 процентге жетерикди. Бу ёлчмде налог 5 миллиондан артыкъ ахчадан жыйыллыкды. Быллай башламчылыкны РФ-ни Президенти этгени эсерттичады.

Аны санагъанда уа, айлык, акцияланы дивидендлери, багъалы документледен бла операцияладан тыюшган ахча тергеледи. Кыралны башчысы жыйыллык ахчаны къыйын, аз тыюшган арууладан къыйналгъан сабий-

лени багъуугъа къоратырга предложение этгенди. Аны бла бирге уа битеу федерал программала да сакъланадыла, бу ахча алагъа кшошак боллукъду.

Правительствону шартларына кёре, алай бла 2021 жылда бюджетге кшошак халда 60 миллиард сом тошерикди, 2022 жылда уа – 654 миллиард сом. Экинчи окъулуугъа законна 18 тюзетиу берилгенди. Ол санда инсан фатары, башха ырысхысын сатханда, страховка алгъанда тыюшган файда тергелмезлиги, анга налогну ёлчме, алгъынча, 13 процентлей къаллыгы да тюзге саналгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

БЕЛГИЛЕУ

Абаданлагъа къайгыргъанлагъа – бийик багъа

Битеухалкъ фронтну (ОФ) Къабарты-Малкъарда регион штабыны жыйылыуунда «Биз биргебиз» деген битеуқырал акцияны эсеплери чыгарылгъандыла. Аны чеклеринде волонтерла бла активистле пандемияны кезиуонде - февральдан башлап октябрьга дери – къыйын болумгъа тыюшгениге болушуп тургъандыла.

ОФ-ни келечилери 24 волонтергъа Россейни Президенти Владимир Путин къол сагъан грамоталаны бла майдалланы бергендиле. Саугъалангъанланы санына Орус география обществу «Альгаир» жаш тёлё клубу башчысы Мокъаланы Тенгиз, аны орунбасары Катерина Куглер бла клубну алычысы Диана Галищева киргендиле.

ОФ-ни регион штабыны сопредседатели Хутуйланы Любовь бла толтуруучу комитетини башчысы Евгений Бакаев жаш адамлагъа, сауулкъларына къоркъуу бола тургъанлай, абаданлагъа жарысгъанлары, алагъа себеплик этерге излегенлери ючюн ырызлыклары билдиргендиле. «Алыкъа иш кёлдю, республикада эпидемиология тап халгъа келмегенди. Юйден чыгъаргъа онгары болмагъан, самоизоляцияда турурга керекли адамлагъа, аланы араларында уа абаданла, жумушлары кеслери эталмагъанла да бардыла, болушлукъ керекди. «Биз биргебиз» штабха кирген жаш адамла бу къыйын иште артка турмайдыла», - деп чертгенди Евгений Бакаев.

Мокъаланы Тенгиз билдиргенча, жаш адамла таматлагъа аш-азыкъ, дарманла келтиргенлерин, жашау журткоммунал налогларын тэлеген-

лерин билдиргенди.

- Клуббузда кеси ырызлык бла огурулу ишле этиуге къачан да уллу магъана берилгенди. Республикада къыйын заман башланганлай, клуб, башха организацияла, ишин очный халда бардыргъанын тохтатханды. Мартны ахырында штабны жандауурлукъ акциясына къошулгъанбыз, анда бизге жарыкъ тыюгендиле, эпидемияны кезиуонде ишлеуноу жорукъларына тыюшдиргендиле. Андан бери алчыларыбыз, башха волонтерла бла тенг, кюн сайын огурулу жумушну тамамлагъандыла.

Биз кесибизни юлгюбюзде ала къаллай чурумлагъа тыюгенлерин, къаллай иш тындиргъанларын кёргенбиз. Алгъа быллай низамгъа юйренген тынч туйюл эди, сора абаданла бла ишлеу энчи амалланы, тюзюмлюкноу излеиди. Кыралны Президенти къол сагъан грамотала бла саугъаланы бизге бек магъаналыды, ол клуббузда волонтерлукну андан ары айнытырга кёл этдиреди, - дегенди ол.

Эсертти: «Биз биргебиз» волонтер штаб 600-ден аслам абадан адамгъа азыкъ бла дарманла тапдыргъанды, ОФ-ха келген заявкалагъа кёре, 20 мингден аслам инсаннга хакъсыз аш жыйымдыкъла жарашдырып бергенди. Штаб бююнлюкде да ишлейди, «Альгаир» клуб да анга себеплик этерге дайым хазырды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зулфия.

Суратда солдан онгга: Катерина Куглер, Мокъаланы Тенгиз, Диана Галищева.

ДАТА

Химиялы аскерле мамырлыкны сакълауда да магъаналы борчланы толтурадыла

2006 жылда 31 майда РФ-ни Президентини Указына тийишликте, жангы профессионал байрам кийирилгенди – Радиация, химия эм биология къоруула аскерлени кюню. Ол 13 ноябрьде белгиленеди. Алай бу бѐлюмню тарыхы уа андан беренди эмда Биринчи битеудуния урушну кезиуонден ташланады (1914-1918 жылла).

Тарых

Биринчи битеудуния урушну кезиуонде аскер таматала терк хорлам болдурур мурат бла фронтда химиялы сауутланы хайырланадыла. Биринчи химиялы сауут иприт болгъанды. 1917

журт урушну кезиуонде Хорламы жалчытыуда артыкъда магъаналы ишни тамамлагъандыла дерчады. Ол кезиуде Къызыл аскерлени къолларына тошген документледен белгили болгъаныча, гитлерчиле къазуатны кезиуонде химиялы сауутланы

жылда 12-13 июльну кечесинде Бельгияда Ипр шахарны тийресинде англо-француз аскерлени тохтатыр мурат бла Германия химиялы сауутну хайырланады. Ол адамны терисин, кѐзлерин койдорген горчичный газ болгъанды. Биринчи дуния урушну кезиуонде ипритни 12 минг тоннасы себилгенди, андан 400 минг адам уулангы ауушханды. Быллай улуу къоранчла аскерледе улу затладан къоруулануу амалла болмагъанлары бла байламдыла.

Радиация, химия эм биология къоруулануу аскерлени тарыхы уа 1918 жылда 13 ноябрьден башланады. Бу кюн Революциялы Аскер Советни 220-чы номерли буйругу бла Къызыл аскерлени улуу сауутладан къоруулагъан бѐлюмле кийириледи. 1924-1925 жыллада реформадан сора Къызыл аскерледе химиялы службаны мурдору салынады. 1920 жылладан башлап химиялы бѐлюмле битеу марачу эм атлы дивизияда бла бригадалада къурадыла.

Химиялы аскерле Улуу Ата

хайырлануу гъа хазырлана эдиле. Алай бла урушну жылларында битеу аскер бѐлюмле химиялы сауут хайырлануу гъа къоркуулу болумда сермешгендиле, анга къажу мадарланы тамамларга дайым да хазыр болгъандыла. Бу бѐлюмлени аскерчилери урушда кѐргюзтген батырлыклары ючюн орденле, майдалла бла кѐп кере белгиленгендиле, 28 адамга уа Совет Союзну Жигити деген даражалы ат берилгенди.

Улуу Ата журт урушдан сора дунияда геополитика торлениуле къырраланы араларында къажулукуну кючлендиреди. Бир бирлерине онгларын, къаруларын кѐргозте, къырралла жангы сауутла жарашдырадыла. Ол санда ядерный, биология. Алай эсе уа, аладан къоруулануу да жангы амаллары керекдиле. Алай бла аскерледе радиация разведка окуна къурадыла.

Чернобыль

Совет къырралга, аны бла бирге уа битеу дунияга да, Чернобыль атом станцияда авария улу сынау болгъанды. Бу техноген къыйынлыкны

кетерген кезиуде аскерледе мобильный химиялы бѐлюмле болурга кереклиси ачыкъланганды. Къысха заманны ичинде (1986-1989 ж.ж.) ала битеу аскер округлада къурадыла.

Бу авария адам улуну тарыхында бек кючлю, къыйын экология палахха саналады, аны хатасы бюгон да кетерилмегенди эмда табийгъатха къаллай заран жетдирилгени толусунай тинтилмегенди.

Къабарты-Малкъардан атом станцияда аварияны хатасын кетерирге 2500 адам кетгенлерин сагъыныргъа тийишлиди. Хау, ала аскерчиле болмагъандыла, мамыр усталыкъла бла юрешгендиле. Болсада Ата журтубузга къыйын кезиуде ала сауукъларын, жашауларын аймагъандыла аны къоруулагъанда.

Бизни жерлешлерибизге асламында техниканы, 3-чю блокну отуларын тазалау, бетон къуюу дегенча ишле бла юреширге тошгенди. Тырныауузчу шахтачыла уа жууаплы эм къыйын жумуш ышанылганды – атылган реакторну туюне тоннель салып, быргыла тартыргъа. Къаялада ишлерге юйренген усталага зыгырны, юзmezни тешерге, аны кючлерге тошгенди. Юч кюнден а ала гъа болушукъга Туладан коллегалары келедиле. Ала уа быллай болумла ишлерге сынаулары болгъан шахтачыла эдиле.

Тырныаууздан шахтачы Кючmezланы Алий а ары эки кере баргъанды. Станция атылган биринчи кюнде анга эмда биргесине болгъан тѐрт ичи нѐгерине реакторга тоннель къазып, ары быргыла тартыргъа тошгенди.

Аны бизге айтханына кере, ол къыйын кезиуде ала кюнне юч сагъат ишленгенди – 20-30 минут урунуп, ызы бла солуп. Алай биринчи кюнде онкуна адамла халлары аманнга кетгенин сезип башлайдыла. «Эки кюнде санларында радиация 2400 рентгенге жетеди. Башым асыры ауругъандан, эсими ташлар чекдеме. Ичим а кюйоп баргъаннга ушагъанды. Бизге радиация санлагъа къаллай хата келтиргенин ангылатмагъ-

андыла. Бирле атом къыйынлыкъланы кетергенлени урушда аскерчиле бла тенг этедила. Алай къазуатда душманны билесе, ол санга атдыргъа хазыр болгъанын ангылайса. Мында уа душман жокъ, алай Чернобыльден саулуугун тас этмей бир адам да къайтмагъанды. Бу украинлы шахар бизни къадарыбызны тюрлендиргенди, жашауубузну къыйынлыкълан эм сынауладан толу жолга айландыргъанды»,- дейди ветеран.

КъМР-ден ол къыйынлыкъла кетгенледен, 2013 жылны шартларына кере, сау жалаанда 740 адам къалган эди. Ол санда Тырныаууздан чактырылган 268 ветерандан жалаанда 19-су сауланы арасындадыла. Кѐпде 40-50 жылга дери да жашамай ауушхандыла, деп жарсыды Кючmez улу.

Шѐндыю болум

Бюгонлюкде энчи Конвенция къабыл кѐрюлюп, химиялы сауутланы хайырлануу гъа чекле салынгандыла. Анга 65 къырал къол салгъандыла. Ол санда Россей анга 1997 жылда ноябрьде киргенди.

Болсада шѐндыю болумда да бу энчи аскерлени аллында улу борчла бардыла. Ала ядер сауутну хайырлануу гъа контрольну тамамлайдыла, химиялы контроль толтурадыла, улу сауут хайырлануу гъан жерледе къаллай радиация заран салынганын созедила, ачыгъан адамлагъа болушдыла, душман аскерлени разведкасына, сауутларына къажу мадарла толтурадыла эм кѐп башхала.

Алай коронавирус ауруу хайылган кезиуде уа химиялы аскерле мамырлыкны жалчытыуда магъаналы болгъанлары ачыкъланганды. Мартда, пандемия энди башланган кезиуде, РХБ аскерлени лабораториялары эмда 66 аскерчиси Италияда Ломбардия областьда жюзден аслам элде бла шахарда дезинфекция жумушла толтургандыла. Ол кезиуде битеу да бирге миллион квадрат метр журтла бла 500 минг квадрат метр жолла вирусдан тазалангандыла. Бу гуманитар операция 55 кюн баргъанды. Дагъыда бизни Радиация, химия эм биология къоруула аскерлерибиз пандемияны кезиуонде Сербияга жукъгъан ауруудан сакъланыргъа да болушхандыла.

Эм магъаналы жумушла Улуу Хорламы 75-жылгыгына аталган аскер парадха хазырланганда, ол бардырылганда да толтургандыла. Бу кезиуде дезинфекция 150 минг квадрат метр журтла, ол санда аскерчиле жашагъан жерледе, ашханада бардырылгандыла, парад бѐлюмлени журтотген 370 техника да тазаланганды. Бу жумушла хайыр келтирмей къоймагъандыла. Артда белгили этилгенича, парадха хазырланганда, ол бардырылгъанда да бир аскерчиге да коронавирус жукъмагъанды. Бу шартла уа химиялы къоруулануу аскерле шѐндыю заманда да магъаналарын тас этмегенлерини белгисидиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Къарау

Къутхаруучула хазырлыкъларын кѐргюзтгендиле

Россейни МЧС-ини регионда Баш управлениясында от ъчюлтюу-къутхаруу бѐлюмлени келечилери тѐрели аттестацияны ѳтгендиле.

Быллай юйрениуле авария-къутхаруу операцияланы бардыргъанда солуу органланы эм кѐзлени чып тошюуден сакълангъан затла (СИЗОД) бла ишлерге борчлу бѐлюмлени келечилерине дайым къурадыла. МЧС-чиле психология тестле, солуу алыргъа онг болмагъан жерледе СИЗОД-ланы тюз хайырлануу бла байламлы зачѳт бергендиле. Аланы контроль эм связь приборла

бла ишлей билиулерине да къаралгъанды.

Ведомствону от ъчюлтюу эм авария-къутхаруу ишлени тамамлау жаны бла бѐлюмю-

но багъачысы орунбасары Тахир Дзугулов билдиргенге кере, аттестацияны 11 къутхаруучу ѳтгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфийа.

АЙТХЫЛЫКЪ ИНСАНЛАРЫБЫЗНЫ ЭСГЕРЕ

Туугъан жерин жаннет ююю бла тенг этген назмучу Кязим хажжи

Эрте-эрте, башха тау элледеча, Шыкыда да жыйылгъандыла жашау сынаулу, сакъаллары айча акъ болган адамла Беккини горбежисине, темирчиге чалгы жаматырга, къама къатдыртырга, бичакъ, къыскач этдирирге, чага билетирге... келип.

Алайдан къызылдым сууун таулагъа теге баргъан кюнню ызындан кьараргъа, сора, жулдзула чыкъгъынчы эртегили нарт сойгендиле ингир сайын, малларын баулагъа жыйгъандан сора. Аладан узакъ болмай, бирер ташха къонуп, сакълагъандыла жете келген жашчыкъла, кьартларына тынгылап, ниетлерин къатдыртырга, эртегили батырлагъа ушаргъа сойюп. Аланы араларында сен да болгъанса, Кязим хажжи.

Усталыгъы халкъгъа жарагъан атанг хар заманда башына эркин болуп турмагъанын билесе.

Кязим юй бийчеси Къанитат бла.

Быллай ахшамла уа аны сагъышларын арытхандыла, жашауун жарытхандыла. Ол сени кесича темирчи этерге сойген болурму? Баям, угъай. Ол санга бегирек жарыгъанды дейдиле, акъсакъ туугъанын ючюн. Сени келлик кюннюгъо тынчыракъ этерге сойюп, Къумукъдан келип, Бызында сабийлени окутуп тургъан уллу эфендиге бергенди.

Сен, аны дерслеринден кьайтып, горбежиде киолде темир чыбыкъ бла тартып эллиплени жазгъанында, ол кьаллай насып сынагъанын кьалай айталгъын былайда? Устазынг билмили эди да, сизге исламны тарыхындан, шериятны мурдорундан, файгъамбарлары жашауларындан, арап, фарс маданиятындан да кеп хапар айтханды. Дуня алай уллу болгъанын, мындача, узакъ жерлерде да адамла кзуанчы, бушу да керюп жашагъанларын сен андан билгесе биринчи. Аллахны сыйлы жерини – Мекканы атын да андан эшитгенсе.

Горбежиде ауур салтаны сабийлей керюпюр башлагъанса. Къыйын эсе да, усталыкъ дунягъа кьалай керекли болгъанын алдан билгесе. Андан жазгъанса арта «Бузжигит!» поэманда кьарт устаны жашына айтхан сёзюн былай терен магъана бла:

*«Усталыкъ, - дегенди ол, - Барыбыздан да уллу.
Ансыз къалса, кюнсюзлей
Къалыр эди адам уллу.*

Усталыкъ соймекликге

*Бла кюннге тенг болад,
Устала ёлгенликке,
Усталыкъ саулай къалад.*

*...Иш, усталыкъ дуняда
Кюнюм болдула мени.
Мен ёлсем, усталыгым
Къалыр юсюнде жерни», -
деп да.*

Медиресени бошагъандан сора уа, бир къауум заманы темирчи атанга болушуп, байрым ингирледе межгитге барып, Къуран окуяп, жума намазынгы тындырып турдунг. Сени тежиют окуягъанынга, Къуранны ангылата билгенинге белгили эфендиге, жамауат да бюсорегендиле. Сен бир заманда Беш да Тау элде уллу эфенди болупгунга иймангандыла.

Ызы бла назмула жазып башлагъанса. Аланы жыр, зикир этип айтып, эллилеринги сейирге

сукълангъанса, махтанганса устазынг бла, аны файгъамбаргъа тенг этип.

Кеп ичги сёзюнго да айтханса ол «кеп жер танып», «орус тилни» билип, «китапла келтирип», сени къуандыргъан Чепеллеу эфендиге:

«Дуня жарыгъы» аны ол сен билмеген тилде жазылгъан сахтиян, чилле тышлы китапларында болгъанына кьалай ийнанып жашадынг! Озгъан ёмюрню жыйырманчы жылларында саясат жели устазынг жойгъанда, санга да кьара танг атхан эди.

*...Кече, кюндюз иши болгъан,
Хатеринден эли толгъан,
Шыйыхладан адеп соргъан
Дууачыбыз жолгъа кетди.*

*Жарлылагъа жол къурагъан,
Тюзлюк излеп, төре къургъан,
Хар хыйладан таза тургъан
Ийнагыбыз жолгъа кетди.*

*«Жашау былай турмаз!» -
деген,
Эркинликге жол излеген,
Келлик кюнню хакъын билген
Тау къушубуз жолгъа кетди.*

Ол узакъ кезкөрмезде болуп, кеп жерле, халкъла керюп келген устазынг кимден да бек ангылагъанды сени халкъыбызгъа келтирлик ахшылыкларынгы. Андан элтгенди сени Дагъыстанга Акъсай элге Осман улу Мухаммат эфендиге. Анда, къумукъ халкъыны маданият арасында, сен, межгитге жюриюп, дин окуулу белгили адамлары ауазларына тынгылагъанса, аланы кьолларында ийманынгы бютюдан кючлю эттенсе. Бек башы уа – Мухаммат эфенди да назмучу эди, сени кьалам къарындашынг! Жаны назмуларыгъыны окуяп, бир бирни къуандыргъансыз. Ол а кьаллай насып эди санга!

Жыл чакълы кьонактыкъда туруп кьайтханында, Шыкыда жау чыракъгы жарыгында къумукълу тенгинг, керти шайыры «Шаухалны кьаласы», «Акъсайчыла», «Голкъыз» деген поэмаларын окугъанса эллилеринге. Эсингдемиди, сен аланы окугъанда, төгерингден алгъан кьызыла араларында Шауаланы Магомети кызы Къанитат да бар эди?..

Аны, алыкъа сабий къызын, ёсюп тургъанын, ариулгун кергенинде, жорегинг башха

тюрюл ургъан эди да, аны башхала эшитмесинле деп, къумукълу кызыны соймеклигини юсюнде бютюдан ариу ауаз бла айтханса. Отуз жылгъа жууукъ эди санга, атынг а - Беш да Тау Элге айтылып. Шауалары, баям, адет алайды деп, хау деп кьоймай тынгылагъанда, сен бу назмуланы тизгенсе:

*Тели болуп, жулдзулагъа
къарайма,
Отуз жылда акъылымы
къурутуп.
Жангыз сени зикир этип
айтама,
Оразамы, намазымы унутуп.*

*Кюйсюз болуп айлангандан
не файда -
Атангы сени манга берир
халы жокъ.
Къалын берип, бизге жолу
ачаргъа
Мени жарлы атамды да малы
жокъ.*

Алай а «алтын бюрток» дегендиле санга, акъылынгы бийликлин тергеп, хурметинги керюп. Ол Мечилары жиберген келечиле «тйиренги ийнагъындан», «хур мелегинген» ариу хапар алып келгендиле. Тойдан сора, соймеклики эсертмесин – «Тажир бла Зухраны» жазып, малкъяр ауузлада аны бирден бирге айтдыра, кьартланы, жашланы да жиялтханса. Арта уа «Жарлы

*Локъман хажжи, сен эспиле,
сабырса,
Мен ёлсем да, таулагъа сау
барырса.
Жамауатха ачы къуугъун
салырса,
Разы эдим, разылыкъ да
алырса...*

*«Жарлы Кязим ёлду, -
дерсе, - узакъда»,
Мени жарлы юйдегими
къуачакълап.
Сафарыбыз кьыйын болду,
нетейик,
Бу дунядан ийман бла
кетейик.*

*Жерибизге эсен жетип
болсанг,
От жагъанда сыгын отха
къарасанг,
Локъман хажжи, кеп шукурла
этерсе,
«Жаннет ююю - туугъан
жерибиз», - дерсе.*

Алай а ол сен Аны хурметине баргъан Аллах эшитген эди тилегинги. Ол кьаллай насып эди юйюрюнге, халкъынга да! Арта уа, андан кьайтып келгенде, «Бузжигитни» такъгъанса.

Саясат торлениулеге жарыкъ тюбегенсе, ол халкъынга келтирлик игиликени керелеп этерика керюпюгу умутларында. Аны ючюн жоюлгъан игилеге уа - Солтан-Хамидге, жашынг Мухамматха, ол жойгъан ахшы-

Жазуучуланы къаууму бла.

жугътурну» жазгъанса. Насыллы эдинг – сегиз жигит жаш бла алты ариу кыыз жасагъандыла тауда арбазынгы.

Кыркъ жылын толуп атлангъанса Аллахны жолуна. Хаж кызылыгъа барыуу шерият борчунга санап, сакъат агъынг бла сынчылай, узакъ жолланы жюриюгенсе. Анда файгъамбарны сыйлы ташына баш уруп, аны жерин, дуниясын да керюп кьайтханса. Аллахны сен андан келтирген сёзю, кесинг кёзонг бла керген жашау халла, эшитген таурухларын таулу позицияга киргендиле.

Он жыл чакълы озуп экинчи кере да кьайтханса ары – анда жанындан юзюп зат кьойгъаны эслеп. Къыйналгъанса. Негерлеринг да алай. Алай болмаса, алтауландан экигиз кьалгъанда, этерми эдинг Локъман хажиге осуятынгы, кюйюп-бишип чыкъгъанда тангнга?

ларынга да жиягъанса. Алда сындырмагъан поэт кьайда?

Эллилеринге тынлыкъ излеп, ата-бабаларын туугъан Шыкыдан Кичибалыкъгъа керюп, юйюрсюналмай, алай аны жашырып жашагъанса. Арта уа сюрюнг жетгенди. Ол кюл этен эди тюзлюкню сойген, халал миллетинги. Жалан жорекли поэте ол терсликке чыдагъан кьыйын эди. Башхалагъа кел этдирире кюрешинг да, кесинге этдирилмадын, туугъан жеринги жаннет ююю бла тенг этген назмучу Кязим хажжи.

Эл-журт эсленмеген Шыкыда ол эртеги къууатлыкъны излеп, Бызынгы черкеде шож кюеди ашхам кюнню...

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Сөзүө

Финанс террорчулукка кыжау мадарла

Ич ишле органланы келчилери финанс-кредит сферада ишленгле бла финанс экстремизмге бла терроризмге кыжау мадарланы сюзгендиде. Тюбөшү РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университети Шимал Кавказда квалификацианы ёсдюрюю жаны бла институтунда видеоконференция амал бла бардырылганды.

«Финанс экстремизмге эм терроризмге кыжау соруула» деген темага битеуроссей конференция РФ-ни МВД-сыны планына тийишликке кыралганды. Анга институтуна алимлери, КМР-де МВД-ны полициячылары, РФ-ни МВД-сыны Башчылык этиу жаны бла академиясыны, РФ-ни МВД-сыны Волгоградда академиясыны келчилери, «Иновация техноло-

гияланы Шимал-Кавказ колледжи» билим бериу учрежденианы, РФ-ни МВД-сыны СКФО-да Баш управлениясыны «Э» арасыны күүлүкчүлары да кыатышхандыла.

Кенгешде округда оператив болумга, криптовалютаны аманлыкчы ишлегге хайырланууну тохтатуу жаны бла соруулагга кыаралганды. Аманлыкчаны тинген кезиуде тийишли информацияны ачыксылауу кы-

рау-правоуу амаллары сюзюлгендиде. Криптовалютаны хайырланууда контрольную кыатыландыруу жаны бла соруула берилгендиде, бу ишде ата журтлу эм тыш кыраллы сынау да тинтилгенди. РФ-де сиюдени кыарауунда болган финанс экстремизм эм терроризм бла байламлы ишлени юслеринден докладла этилгендиде.

ТИКАЛАНЫ Фатима
казырлаганды.

РОСГВАРДИЯ

Ветеранны сыйын кёргендиде

Росгвардияны КМР-де Управлениясыны күүлүкчулары «Хорламны бетлери. Жигитлики летописи» акцияны черктеринде Улуу Ата журт

билдиргендиде.

Сейфудин Хаталович 1258-чи гаубица артиллерия бригаданы 5-чи батареясыны командири болганды. Гвардиялы капи-

кызауат бла Берлинге дери жетгенди.

- 1943 жылда 5 июньда контратиллерия хазырлыккыны сюзөбиз. Юч сагыатдан а гитлерчиле атышыуу ачадыла. Ма алай башланганды Курск ючюн кызауат. Душманны аскерлери кючлорек болуп, 30 километрни алга барып, Прохоровкага дери жетедиле. Алайда 750 танк жыйышдырылганды. Биз ахыр солууу бузуга дери сермеширге хазыр эдик, деп эсгергенди сыйлы актаскыл.

Росгвардиячыла ветеранга гитлерчиле бла урушда батырлыккы, шендюю мамыр жашаууу сакылагыны ючюн ырызлыкчыларын айтхандыла. Аскерчиле анга саугала бергендиде эмда саулык, узак ёмюр тежегендиде.

ТОКЪЛАНЫ Фатима
казырлаганды.

урушну ветераны Сейфудин Баговха кыонактыга баргандыла. Аны юсюнден бизге ведомствуу пресс-службасындан

тан Воронежни, Курскну, Белгородну, Украинаны, Польшаны гитлерчиледен эркин этиу сермешлегге кыатышханды, хорлам

Билдирю

Заявленияланы барысына да эс бурулукуду

КМР-де эсепге салуу-экзамен бёлюмлени ишлерини низамы турленнени юсюнден билдирдиле КМР-де Ич ишле министрстводан.

Техника кемчиликке кетерилгинчи Госуслуги порталда Кырал автоинспекцияны жууаплылыгында болган жумушланы толтуруу ючюн эсепге салуу-экзамен бёлюмлеге электрон системада неда жерине келип очердеге турурга боллукуду. Инсанланы излемлерин саклар мурад бла приём заявлениялагга барысына да кыаралгыныч бардырылыккыды.

КМР-де МВД-ны эсепге салуу-экзамен бёлюмлерини ишчи кезиулери:

- 1-чи номерли МРЭО (Нальчик ш.) - баш кюдени байрым кюнне дери (09.00 сагыатдан 18.00 сагыатха дери), сорууланы бу телефон номерлеге сөлөшп берирге боллукуду: **8 (8662) 960526, 495840;**

- 2-чи номерли МРЭО (Баксан ш.) - геюрге кюнден шабат кюнне дери (09.00 сагыатдан 18.00 сагыатха дери), сорууланы бу телефон номерлеге сөлөшп берирге боллукуду: **8 (86634) 47117, 47256;**

- 3-чю номерли МРЭО (Прохладный ш.) - геюрге кюнден шабат кюнне дери (09.00 сагыатдан 18.00 сагыатха дери), сорууланы бу телефон номерлеге сөлөшп берирге боллукуду: **8 (86631) 75871, 21902.**

Кырал автоинспекция ведомствога келген кезиуде медицина маскаланы, кюл кыпланы киерге, бир бирден бир метр узаклыкка турурга кереклисин эсгертеди.

ТИЛ БАЙЛЫГЫБЫЗ

ХАНСЛА, АШАРГА ЁСДЮРЮЛГЕН ЭМ АЙБАТ БИТИМЛЕ

- Абагай (кырач.) (гыйгыун (малкы.) - папоротник)
- Абаза кыон - мальва
- Агыз от - лотос
- Агыз кыотур (таш габу, лайчан (кырач.) - лишайник)
- Агыз тюк - мох
- Адай готто (хычинчи кыала (сабий тал) - алтей, перекали-поле
- Адам жылк - земляника
- Адам тамыр - тамус
- Аданас - ананас
- Аджиуаз - лук победный
- Адрак (адырак) - имбирь
- Ажирик - пырей
- Ажиуаз (кырач.) - чеснок дикий
- Азай (азай) - безвременник
- Айлык турма - редис
- Айрак оту (жандал, жанжал) - голубиный горох
- Айры ханс - айр болотный
- Айыртабан - аконит высокий
- Айыгтырнак - акант
- Айыуч (айыу ток, кыылган) - ковыль
- Айыу чыгыана (тонгуз чыгыана) - дурнишник
- Ак бийче (ак сыргы) - чемерица белая
- Ак былы - морковь белая
- Ак жанкюз - подснежник Воронова
- Ак жыгыра - кумин
- Ак кыра - лабазник
- Ак сыргы - чемерица белая
- Ак тамыр - агнец непорочный
- Ак тасман - белолиственник
- Ак харбыз (ачы харбыз) - арбуз дикий
- Ак-чеп-башы - костёр белый
- Ак чыгыана - альбиция
- Аккыанат - молочай целинный
- Акмынек - заячка капуста
- Алтын тамыр - рвотный корень
- Алтын чач (алтын кыра) - златотысячник
- Алтын кыра - златотысячник
- Алтынкыз - календула
- Алыбата (кырач.) - лебеда
- Ананас (аданас, сют алма) - ананас
- Анар - гранат
- Анасы - анис
- Андыз - девясил
- Андыр хожай - белокопытник
- Аргыш - рожь
- Арпа (ашлык) - ячмень
- Арпа ханс - житняк
- Артиш - горный плющ
- Аслан кыдуру (жалган кыдуру) - заразка
- Асланкыурук (тёртгол кыра) - пустырник
- Асланырнак - леволист
- Атылуучу ханс (батыран, тели чыгыана) - дурман
- Ауба чыпырак - анабазис безлиственный
- Аулак ханс (адай готто) - перекали-поле
- Аулак чыгыана - дурнишник калифорнийский
- Аулак эмизик - клевер луговой
- Ауран (ууран, гокка ханс, кюрге, кырылт) - авран
- Ачы гхын - серпоносик
- Ачы кыдуру (кыра жыгыра ханс) - чернушка
- Ачы от - колоквент
- Ачы тамыр - мангры
- Ачыжан - бигардия
- Ачыу от - солончаковое растение
- Ачы харбыз - арбуз дикий
- Ашлык - ячмень
- Ашуго тары - просо (вид)
- Бабына (байбинё (кырач.)) - маточник
- Бадрыжан - помидор
- Бажыра (сибирики от) - сорго
- Бажыра ханс - дурра (майла)
- Байбинё (кырач.) - маточник
- Байрым оту (сапыран ханс) - шалфей садовый
- Бакылажан - баклажан
- Балдыргаш - борщевик
- Бал кымыш - тростник сахарный
- Баллы хобуста - кольраби
- Балнохут - вистерия
- Балханий (кыра ханс) - медуница
- Балчай - кипрей
- Балыкёз - соланка
- Батыран - дурман
- Баш хобуста - капуста (вид)
- Бедык - горная люцерна
- Безгек ханс (уулу от, генезир оту, телерик ханс (кырач.)) - амброзия
- Белги хобуста - капуста брюссельская

- Бешбармак - кельпиния
- Бёрю от - дафна
- Бёрюаяк (харам кёкен, кыуул кыра) - горечавка
- Бёрклок ханс - камыш (вид)
- Бёрюбурун - собачий зуб
- Бёрютырнак - змеёвик
- Бихий - квинт
- Боркун - донник
- Борсух жыгыра - тмин полевой
- Борсух от - мятник
- Бугарчак - горох дикий
- Будай - пшеница
- Бузу тиш - медведка
- Булак от - жеруха
- Бурун кыанатычу - лютик едкий
- Бурчак - горох
- Буулу ханс (кыра машак) - хощ полевой
- Бухур - фимиан
- Бучак - дыня (сорт)
- Былы - морковь
- Быхыр (бухур, чайыр оту) - фимиан
- Бюрч ханс - тимьян
- Гадра камыш - камыш (вид)
- Гадра чеп - подорожник (вид)
- Гедигин - укроп
- Гелендир - петрушка
- Гелеу - альпийская трава (типчак)
- Гелеу оту - пролеска (сцилла)
- Генезир оту - амброзия
- Герге от - безвременник красивый
- Гетен кыра - лён
- Гин - укроп
- Гин ханс (элеуон) - спаржа
- Гинза (гинжа, кийик от) - кинза, кориандр
- Гия (гхын) - растение, трава
- Гокка ханс - авран
- Госук - анзур
- Гурмажи - крестовик широколистный
- Гылыу от - люцерна дикая
- Гыры ханс - хохлатка
- Голгон (голгонау) - шалфей
- Голло хобуста - капуста цветная
- Голнас - едкий очиток
- Горбеч (жыгыр) - лён дикий
- Горбечен - кудряш
- Готто ханс - просвирник
- Гхын (гия) - растение, трава
- Гыйогу - папоротник
- Даржана - рожь дикая
- Дары бабыла (бабунач) - ромашка аптечная
- Дары гин - фенхель
- Дина чыпырак - подорожник шерстистый
- Дугума - мята
- Дух тамыр - сыть
- Дух хууан - дыня-красномьяска
- Дыхтен (кыалияр, дыхтел (кырач.)) - черемша
- Ёпоз тил - воловий язык
- Ёмюр от - алоэ, столетник
- Ёпке от - гвоздика
- Ёре жол ханс - горец переный
- Ёре ишхилди - арча
- Ёре хобуста - капуста кормовая
- Ёрлеу ханс (чырмауук) - выюнок; лиана
- Ёторюк алтынчач - крестовник
- Ёторюк балли - мандрогора
- Ёторюк зыка - жёлтник серый
- Ёторюк кюндюш - горечавка жёлтая
- Ёторюк мурса - крапива глухая
- Ёторюк нанык (мынгылан нанык) - белладонна
- Ёч чыпырак - дятловик
- Жазлык тамза - польза (яровой рапс)
- Жалган дугума - кипрей болотный
- Жалган кыдуру - заразка
- Жалман кыулак (жилян сют) - молочай солнцелюбный
- Жаман лыбата - лебеда бородавчатая
- Жамычы чыпырак (чегет мант) - одал
- Жангыз кёз оту - вороний глаз
- Жандак (яндак) - астрагал
- Жандал - голубиный горох
- Жандорлу (кылыч оту, сары кырмак чартлаган, сарычач) - зверобой
- Жанжорек (кишти ханс) - валерьяна
- Жанкюз - мерендера трёхстолбиковая, мерендера Эйхлера
- Жара чыпырак - очиток едкий, очиток кавказский
- Жаргам оту - грывжник гладкий
- Жарма кыдуру - вика
- Жасмак - ярутка
- Жассы кыдуру - чечевица
- Барганы боллукуду.

Жангы юйор

Бу кюнледе Биттирланы Элдар бла Муртазланы Айза юйор кырагандыла. Аланы бу огурулу жумушлары бла алгышлайбыз. Ёмюрлери бирге болуп, кьадарлары насипдан толсун!
Жуууклары, тенглери.

Эрттенликде таула таба бара

Хабар

Кечеден тангга кюз арты жетип кялып, от кызыллыгын тас эте, саргыала, агъара барган кюн, бугумуч ойнаргъа алданды. Ма, бир анда сары чапыракъ ичинде бугъа, бир мында сууук черекге тюше да, кюн таякларындан бирин – бир бек озгурун, сууга ие, ол да, анда суууклыкдан элгенип, секирип ёрге чыгъа, кюлжюредди тегерекни. Ашхамда уа ол тау бетни сёдегей ёрге къача барлыкды да, тау артында бугъарыкды.

Шахарны ара орамы тюзюнлей къар таулагъа элтгенча керюнеди да, эрттен сайын, анга къарай, кеси сагышларыма бата, барам ёрге айланым. Таула таба. Кыйыйн тойюлдо, аланы керюп турсанг, алгъа атлагъан да.

Алайлай къучагын гол голте толтурган жаш адам чыгъады аллыма. Танг атмай аны, ол кьадар ариулукъну бирге жыйып, кимге эсе да духбарий саугъа этерге баргъанына кыуанам. Жашны атламы – къанатлы, къарамы уа ёхтемдиле. Ол, къаты ишчи кюлларында гол кысымны угъай, сыйгенин элтгенча, алай сакъ элтеди аланы, алгъаракъ да тутуп. Насыпды. Жюрегин сыймеклик алгъанын бети башха торлю жарытады орамы, сау аламы да.

Анга барган жеринде къалай тюберле деп сагыш этеме.

Негер кызыларымдан бири:

– Манга ёсе турган голлени юзюп келтирселе, андан сыймемгим жокуду. Ариулукъну, ол голле дуняны айбат этерге салган кюнню да сан этмей, аланы кысык жашауларын юзселе, неге кыуанырыкъса? Андан эсе манга кышунчукуллада келтиринле аланы, мен, ала бла ушакъ эте, кюн сайын аланы ёсюп барганларын кере, кыуана турауча, – деучюдо.

Юйю да голден толду. Жаз жылыу киргенлей, андача, алай ариу чакъган гол тахталаны башха жерде керген кыйынды. Къыш сууукла тошселе уа, юйюнде кызыл земзем (герань) голле, кызылсуу чыракты абустолла (декабрист) да бирча ариу жаналды.

Таматабыз тишируду. Мариям. Ол алгъа: – Мен голлени сыймейме, – деучю эди. – Хау, аланы букъу этдирип турмасам а ишлеген жеримде. Хайыр келтирмеген зат неге керекди адамгъа? – Кённю, ызы бла жорекни кыуандырырга.

Аны жаш болушлукъчусу, ол эшитирге сыйгенин айтмагъа ант этгенча, ачык сёзлю болуучу эди да, кёп куйгенди. Энтта да тюрленмегенди ол, алай тамата уа, тышыннан жукъ айтмаса да, аны багъалагъанын барыбыз да билебиз.

– Хау, аллай бир ахча да берип, экинчи кюн багушка атарча, не кыйгъы барды? Сезимин билдиреме деген жаш, Асият, голле угъай, алтын саугъа алады сыйгенине, – деучю эди ол.

Таматам, алай айтып, бармаклары кыйнагъан ауур жюзюкlege къараса, Асият кёзюн андан алып, башха жерге атаргъа ашыкъгъанды эртте. Мариям а, кюзю аллына барып, узун созулган кылак сыргъаларын тюзете, дагъыда юйретгенди «аягы тууар кирип басмагъан» болушлукънун минчакъ да алтын бла тышландып эди. Энди ала бары да анынандан кялган кюбюрдедиле.

Анга да келтиргендиле гол кысымла... эртте. Ол а аланы багъалай билмегенди. Аланы келтириучю художник жашны сыймегенден да угъай, кесин багъалы этеме деп, даражасын кётюреме деп.

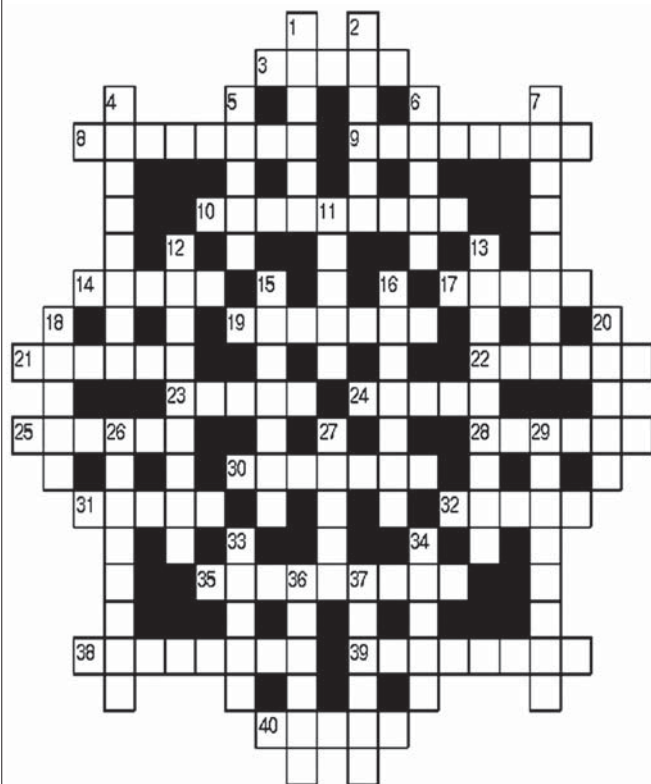
Ол келтирген уруза гол кысымны сансыз этгенин, экинчи кюн анга келип, ол голтени суугъа окъуна салмай турганын, кеси къарап турганлай, кир-кичик атыучу челегине силдегенин кергенде, художник, бетин жабып, ашыгышлы арта чыгъып кетгени кялгъанды кезюнде. Кюлундагы къарампиллени окъуна узатмагъан эди Мариямгъа. Ала аны кюлунда кялганлары бютюнда бек ёпкелетеди таматамы. Арта, терезеден къарап керген эди – ала акъ къарда кызырып жата эдиле, художникни жюрегинден тамган кыан тамчылача...

Сейир тойюлмюдню, аны бла бир юйор кырамаса да, ол дунясын алышханлы уа терк-терк тошюредди аны Мариям эсине. Бютюнда Асиятын столунда омакъ вазада гол кысымлы кюнден-кюнне жангыларын керсе.

Художникни голлю суратын излеп, табып, такъгъанды ишлеген жеринде кёзю тохтауучу жерге. Энди айтмайды сюеме-сыймейме деп да аланы.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Сёзбер

ЭНИНЕ: **3.** Бир ниетли халкъ жашагъан жер. **8.** Фараон. **9.** Кийикни тюрлюсю. **10.** Шаркъда аш къанга. **14.** Къуран сур. **17.** Иш хакъ. **19.** Жер бла кюрешген адам. **21.** Тукъум бёлюм. **22.** Жуулган быстыр тагъылыучу жип. **23.** Таулу суусап. **24.** Аллай ушкоч да атылады дейдиле эски жырда. **25.** Жип. **28.** Кючлю жанюуар. **30.** Ёторюкчюню иши. **31.** Ол адам атдан улуу тукъум къуралгъанды Огъары Малкъарда. **32.** Бу дуняны зауугъан алганла. **35.** Дагъыстанда миллет. **38.** Адамны ызын ызлап айлануу. **39.** Басынчакълау. **40.** Жигит адам.

ЁРЕСИНЕ: 1. Аманатха алай

этген аманды. **2.** Ата журтбуз. **4.** Омакълау. **5.** Ол игини, аманы да эшитеди. **6.** Улуу гебен. **7.** Къозу туугъанда болушучу кыйчу. **11.** Аны бла кюркютхандыла эртте аманлыкъчылан. **12.** Бир бирни жюрютюу. **13.** Бахчаны ызыкъ этиу. **15.** Яникойда сууну аты. **16.** Ишни туура этиу. **18.** Мал бошланган жер. **20.** Адамны сыфаты. **26.** Бек итинмеклик. **27.** Бичен этгенде хайырланылган амал. **29.** Бахсан ауузунда кёлню аты. **33.** Дushmanла. **34.** Жашырын зат. **36.** Кыйгылы, башы кетип турган адам. **37.** Чалынган жерде чыкъган жангы кырдык.

ГАЗЕТНИ 133-ЧЮ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУАПЛАРЫ:

Энине: 5. Татах. 6. Ораза. 9. Къалакъ. 11. Къаймакъ. 12. Учунуу. 15. Шапа. 17. Барамта. 18. Чана. 19. Аманат. 20. Габара. 24. Ачыу. 25. Балаууз. 26. Алан. 29. Чычкын. 30. Тохана. 31. Абаза. 33. Жылыу. 34. Чыран.

Ёресине: 1. Шаудан. 2. Шаркъ. 3. Арыкъ. 4. Азиячы. 7. Алатау. 8. Къалам. 10. Зурна. 13. Жабалакъ. 14. Атлаууч. 16. Армасу. 18. Чырпа. 21. Ачыхы. 22. Къалпакъ. 23. Жална. 27. Чыпчыкъ. 28. Чолпан. 31. Атыш. 32. Азыу.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редакторну орунбасары
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АТТАЛАНЫ Жамал
(баш редактор)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЫ:
Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике керре 19.00 сагъатда кьол салынады. 20.00 сагъатда кьол салынганди.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРТАНЛА:
Кетенчиланы Зульфия, Кучукуланы Сафият - жууаплы секретариары орунбасары; Бийчеккуланы Жаннета (1, 2, 3, 4-чо бетле), Геляланы Валентина (9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1261 экз. Заказ № 2414
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru